

Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: *Το 'παράδειγμα' των Φιλοσοφικών Σχολών*

Ενότητα: Τα Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια ως πρότυπα: το πρώτο ελλαδικό Πανεπιστήμιο (1837)

Βασίλειος Φούκας
Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Τα Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια ως πρότυπα: το πρώτο ελλαδικό Πανεπιστήμιο (1837)

Βασίλειος Φούκας
Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής

Σεμινάριο 4ο

Ερωτήματα για συζήτηση και έρευνα

- α) Η ίδρυση του πρώτου ελλαδικού Πανεπιστημίου, το 1837, αποτελεί μεταφορά του θεσμού από άλλη χώρα;
- β) Ποια είναι η κατάσταση στα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια στις αρχές του 19ου αιώνα;
- γ) Ποιες ερμηνευτικές απόψεις επικρατούν στη διεθνή βιβλιογραφία για τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια γύρω στο 1837;

Σκοποί του Πανεπιστημίου

- εξυπηρέτηση εθνικών στόχων.
- επίδραση στην κοινωνική διαστρωμάτωση.
- συμβολή στην επαγγελματική εκπαίδευση.

Η επικρατούσα άποψη στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία είναι ότι:

Το πρώτο ελλαδικό πανεπιστήμιο αποτελεί «μεταφύτευση» του γερμανικού Πανεπιστημίου .

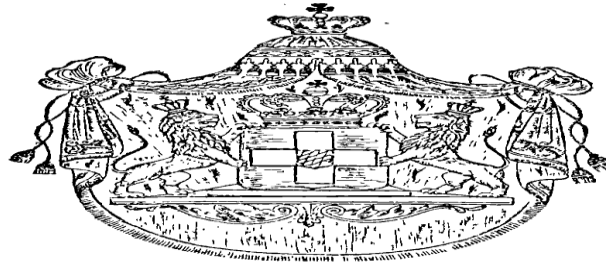

Η άποψη αυτή στηρίζεται:

- στην πολιτική κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα – βαυαροκρατία,
- στο ότι οι εμπνευστές και εκτελεστές του θεσμού ήταν, κυρίως, Γερμανοί (Βαυαροί),
- στο ότι ο θεσμός του Πανεπιστημίου ακολούθησε την "πεπατημένη", δηλαδή τους άλλους εκπαιδευτικούς θεσμούς που εισήγαγε η Αντιβασιλεία,
- στο ότι τόπος σπουδών των πρώτων καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών είναι η Γερμανία,
- σε αυτούσια μεταφρασμένα μεγάλα τμήματα της γερμανικής νομοθεσίας.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

REGIERUNGS-BLATT DES KOENIGREICHS GRIECHENLAND.

ΑΡΙΘΜ. 11.
ΕΝ ΝΑΥΠΑΓΙΩ, 3 Μαρτίου.

1854.

N. 11.
NAUPLIA, 15 März.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Νόμος περί δημοτικών σχολείων. — Απλοποιήσεις. — 1) Περί αναγνωρίσεως Προξένων και Υποπροξένων. — 2) Περί του Φοδίντος εις τον Κ. Σκαρλάτον Δ. Ευζώντιον πρόνομίου αποκλειστικής εκδοτικής του Δεξικου του. — 3) Περί πληρωμής των καθυστερησάντων μισθών των πρώην άτάκτων πελοποφυλακών. — Διορισμοί.

Νόμος περί δημοτικών σχολείων.

Ο Θ Ω Ν

ΕΛΕΘΘΕΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,

Ἐκούσαντες τὴν γνώμην τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπεφασίσκαμεν καὶ διατάττημεν.

ΤΜΗΜΑ Α.

Περί δημοδιδασκαλίας ἐν γένει.

Ἀρθ. 1.

Εἰς ἕκαστον δημοτικόν, ἢ τοῦ λαοῦ σχολεῖον, θέλουσιν διδάσκεισθαι τὰ ἑξῆς:

Κατήγησις, στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς, ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμητικὴ, ἢ γνώσις τῶν κατὰ τοὺς νόμους παραδεγμένων σταθμῶν καὶ μέτρων, ἢ γραμμικὴ ἰχθυογραφία καὶ ἢ φωνητικὴ μουσικὴ, εἰ δυνατόν δέ, καὶ στοιχεῖα τῆς γεωγραφίας, τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὰ ἀναγκαϊότερα.

Ἀρθ. 2.

Ἐκτὸς τούτου, θέλουσιν γίνεσθαι ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διδασκάλου δις τῆς ἐβδομάδος σωματικαὶ γυμνασῖαι (σωμασπίαι), καὶ θέλει διδάσκεισθαι πρακτικῶς ἢ ἀγρονομία, ἢ κηπουρικὴ, καὶ κυρίως ἢ δενδροκομία, βομβυκοτροφία καὶ μελισσοτροφία.

Εἰς κορασίων σχολεῖα (ἀρθ. 58) θέλει γίνεσθαι γύμνασις εἰς γυναικεῖα ἐργόχειρα.

Ἀρθ. 3.

Περί διδασχῆς τῆς κατηγήσεως εἰς τοὺς παῖδας θέλει ἀποφασίζεσθαι πάντοτε ὁ πατήρ, ἢ ἡ μήτηρ εἰς ἑλλειψιν τοῦ πατρὸς, ἢ ὁ ἐπίτροπος εἰς ἑλλειψιν ἀμφοτέρων.

INHALTS - ANZEIGE.

Gesetz, die Volksschulen betr. — Bekanntmachungen: die Ernennung ausländischer Consuln und Viceconsulen betr.— Das dem H. Skarlatos Euzontios ertheilte Privilegium der ausschliesslichen Herausgabe seines Lexikons betr. — Die Ausbezahlung der Soldrückstände der bisherigen Polizeisoldaten betr. — Dienstes Nachrichten.

GESETZ

Die Volksschulen betr.

OTTO

VON GOTTES GNADEN

KOENIG VON GRIECHENLAND.

Wir haben, nach Vernehmung Unseres Ministerrathes, beschlossen und verordnen, wie folgt:

ERSTER ABSCHNITT.

Von dem Unterrichte überhaupt.

Art. 1.

In jeder Volksschule soll Unterricht in der Religion, in den Elementen der griechischen Sprache, im Lesen, Schreiben, Rechnen, im gesetzlichen Systeme der Maasse und Gewichte, in Plan-Zeichnen und Singen ertheilt, wo möglich auch die Anfangsgründe der Geographie, der Geschichte von Griechenland, und das zur Volksbildung Nothwendigste aus den Naturwissenschaften gelehrt werden.

Art. 2.

Ausserdem sollen in jeder Woche wenigstens zwei Mal unter der Leitung des Lehrers gymnastische Uebungen angesetzt, und practischer Unterricht im Feld und Gartenbau, insbesondere auch in der Behandlungsart der Bäume, des Seidenwurms und der Bienenzucht ertheilt werden.

In Mädchenschulen (Art. 58) werden Uebungen in weiblichen Handarbeiten angesetzt.

Art. 3.

Was die Theilnahme der Kinder an dem Religionsunterrichte betrifft, so soll immer der Wunsch des Vaters, und bei Kindern, welche keinen Vater mehr haben, der Wunsch der Mutter oder des Vormundes zu Rath gezogen und befolgt werden.

Κ ε φ α λ. Λ.

Περὶ τοῦ διδασκαλείου εἰ γίνεαι.

Ἀρθρ. 65.

Διὰ ἵνα κατορθωθῆ ἡ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνέγερσις δημο-
τικῶν σχολείων εἰς ἕκαστον δῆμον, θέλει συστήθῆ εἰς τὴν
πρωτεύουσαν τῆς Κυβερνήσεως ἐν διδασκαλείον ἢ διδα-
σκαλοδιδακτήριον (Schullehrerseminarium).

Τὸ διδασκαλείον τοῦτο σύγκειται ἀπὸ ἓνα διευθυντὴν
καὶ δύο καθηγητὰς (Professeurs) τοῦλάχιστον, ἐξ ὧν ὁ εἷς
ἐξ ἅπαντος πρέπει ἵνα ᾖ ἱερωμένος.

Οἱ διδάσκαλοι διορίζονται κατὰ πρότασιν τῆς ἐπὶ τῶν
Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας παρὰ τοῦ Βασιλέως,
καὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως μόνον δύνανται ἵνα λάβουν τὴν
ἄφεσίν ἑαυτῶν.

Αντεπιχειρήματα...

- «Γερμανοσπουδασμένοι» οι πρώτοι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών:

Ο τίτλος σπουδών από μόνος του δεν αποδεικνύει τη γερμανική κυριαρχία στα ελληνικά πανεπιστημιακά τεκταινόμενα, καθώς δεν λαμβάνεται υπόψη η «εσωτερική» ή «εξωτερική» φοιτητική κινητικότητα που είναι συνηθισμένο φαινόμενο την εποχή αυτή.

Αντεπιχειρήματα...

- «Περί αντιγραφής» βαυαρικών προτύπων.

Η αυτολεξεί μετάφραση ορισμένων σημείων από τη βαυαρική νομοθεσία δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι συνολικά επιχειρήθηκε να μεταφερθεί αυτούσιο ένα πανεπιστημιακό σύστημα. Η «αντιγραφή» αφορά, κυρίως, στα άρθρα που αναφέρονται στους φοιτητές και σχετίζονται με πειθαρχικά θέματα.

Η «αντιγραφή» θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως βιασύνη ή ως διοικητική σπουδή, οι οποίες οδηγούν σε ένα ενδιάμεσο αποτέλεσμα, προσφυγή στο δοκιμασμένο, με μέριμνα, όμως, να αποφευχθούν οι υπερβολικοί καθορισμοί και οι ακαμψίες που παράγει.

Αν, μετά από μελέτη, καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι το γερμανικό πρότυπο στάθηκε αναλογικά το βασικότερο για τη δημιουργία και την εξέλιξη της ελληνικής πανεπιστημιακής ζωής, λύσαμε την ερευνητική μας απορία;

«Γιατί»:

- Γιατί στάθηκε το γερμανικό, αναλογικά το βασικότερο πρότυπο στη λειτουργία του ελληνικού Πανεπιστημίου;
- Γιατί οι εκπαιδευτικές ιδεολογίες των «σχολών» που ανέπτυξαν άλλα κράτη επενεργούσαν στην Ελλάδα λιγότερο ή ελάχιστα;

Τα αγγλικά Πανεπιστήμια

1800-1860/1870: διατήρηση των «παραδοσιακών» πανεπιστημιακών αντιλήψεων – κυριαρχούν οι ενέργειες και οι κοινωνικές προθέσεις της παραδοσιακής ελιτ (Oxbridge) [«αριστοκρατικά» πανεπιστήμια]

1870-1950: φιλελεύθερη πανεπιστημιακή εκπαίδευση – ίδρυση νέων, διασπαρμένων στον αγγλικό χώρο «μεσοαστικών» πανεπιστημίων [«αστικά» πανεπιστήμια]

16^{ος}-19^{ος} αι.: Τα κοινωνικά στρώματα στις παρυφές της αριστοκρατίας ιδρύουν **κολέγια**, επιστημονικές **εταιρείες** ή **κοινότητες** (societies) και **ακαδημίες**. Είναι τα ιδρύματα, τα οποία μετατρέπονται σε Πανεπιστήμια κατά τη β' φάση.

Χαρακτηριστικά του αγγλικού Πανεπιστημίου 1800-1860/70:

- αναπαραγωγή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης,
- υψηλά δίδακτρα,
- αυτοδιοίκηση,
- έλεγχος από επιλεγμένα πρόσωπα,
- προϋποθέτουν εσωτερική φοίτηση = πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις,
- παροχή γενικής παιδείας,
- η φοίτηση εντάσσεται στις «εμπειρίες» της αριστοκρατίας,
- ο τίτλος που απονέμουν δεν είναι επαγγελματικός αλλά κοινωνικός.

- **Αγγλικό**
- Υπάρχει συγκεκριμένη κοινωνική δομή.
- Ο αριθμός των φοιτητών αυξομειώνονταν, αλλά κάλυπτε τα επίπεδα λειτουργίας του Πανεπιστημίου.
- Υψηλά δίδακτρα
- campus
- **Ελλαδικό**
- Κοινωνική δομή υπό διαμόρφωση.
- Ο αριθμός των φοιτητών ήταν άγνωστος (47 φοιτητές είναι οι πρώτοι εγγραφέντες στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.)
- Τα δίδακτρα περιόριζαν τον αριθμό των φοιτητών.
- Θνησιγενές όραμα η δημιουργία campus στην Αθήνα.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ:

- Τα αγγλικά Πανεπιστήμια είχαν προσελκύσει μικρό αριθμό Ελλήνων πριν το 1837 (λόγω απόστασης και υψηλών διδάκτρων)
- Η αγγλική κοινωνική δομή είναι τελείως διαφορετική από την ελληνική

Τα γαλλικά Πανεπιστήμια

- Μετά τη Γαλλική Επανάσταση δεν μπορούν να συνυπάρξουν το παλαιό αριστοκρατικό Πανεπιστήμιο, το οποίο δίδασκε τα μαθήματά του στη λατινική γλώσσα, και οι διάσπαρτες αριστοκρατικές σχολές.
- Η Ανώτατη Εκπαίδευση προσανατολίζεται στην ανάγκη να δημιουργηθούν στελέχη-επαγγελματίες.

Βασικά χαρακτηριστικά των νέων σχολών:

- ακολουθούν τη δημιουργία κάθε ανάγκης για ένα νέο επάγγελμα/ειδίκευση,
- ανταποκρίνονται στην εξέλιξη των αναγκών για παλαιά και νέα επιστημονικά επαγγέλματα/ ειδικεύσεις, όπως αυτές διαμορφώνονται στις γαλλικές επαρχίες,
- ακόμα και στις περιπτώσεις που στην ίδια πόλη συναθροίζονται 4 και 5 σχολές, οι οποίες δημιουργούν ένα οιονεί Πανεπιστήμιο, αυτές παραμένουν ανεξάρτητες και διοικούνται από τον κρατικό μηχανισμό.

Γαλλικό

- Ανώτατες Επαγγελματικές Σχολές.
- Γεωγραφία της χώρας
- Ο διοικητικός έλεγχος στη Γαλλία μπορούσε να είναι εξαιρετικά αποτελεσματικός και στα πιο απομακρυσμένα σημεία.

Ελλαδικό

- Προσπάθησε να φτιάξει και ο Καποδίστριας και η Αντιβασιλεία στα πρώτα χρόνια.
- Γεωγραφία του ελληνικού κράτους (μορφολογικά, κοινωνικο-οικονομικά και ιδεολογικά).
- Η επιθυμία για διοικητικό έλεγχο υπάρχει, αλλά δεν μπορεί να ασκηθεί αποτελεσματικά λόγω γεωγραφικών και άλλων δυσκολιών.

Ομοιότητες και διαφορές

Διαφορές:

- Κρατοκεντρικό
- Ελεγκτικό

Ομοιότητες:

- Στην Ελλάδα χρειάζεται, εκτός από την ανάγκη να καλυφθεί το κενό από εκπαιδευμένα στελέχη, να δημιουργηθεί ταυτόχρονα και το υπόστρωμά της δηλαδή ύπαρξη μορφωμένων κοινωνικών ομάδων.
- Η παραγωγή της ελίτ στη βιομηχανική γαλλική κοινωνία προϋπέθετε την ιεραρχία. Στην Ελλάδα οι συνθήκες είναι διαφορετικές.

Τα γερμανικά Πανεπιστήμια

- **α΄ μισό του 18ου αιώνα:** Πρώτη μεταρρυθμιστική προσπάθεια. Τα Πανεπιστήμια είναι πάρα πολλά, αλλά δεν ανταποκρίνονται ούτε καν στις μορφωτικές προσδοκίες των ευγενών.
- **1810:** Ιδρύεται το **Πανεπιστήμιο του Βερολίνου**, τόσο για λόγους εθνικού κύρους όσο και για να απαντήσει στον πολιτιστικό ιμπεριαλισμό του κατακτητή (ναπολεόντειοι πόλεμοι).

Πανεπιστήμιο του Βερολίνου

Wilhelm von Humboldt

http://en.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_von_Humboldt

- **Νεοανθρωπισμός (Wilhelm von Humboldt).**
- **Ο άνθρωπος και η προσωπικότητά του** γίνονται το επίκεντρο της πανεπιστημιακής φροντίδας.
- **Η ολιστική αντίληψη για τη γνώση** οδηγεί στη σύνθεση των επιστημονικών αντικειμένων σε ένα ενιαίο Πανεπιστήμιο, κατά κύριο λόγο **αριστοκρατικό**, το οποίο προβάλλει ως σημαντικότερη αξία την **Bildung** (= γενική επιστημονική μόρφωση).
- **Η επαγγελματική εκπαίδευση** παραμένει επιθυμία των αστών, οι οποίοι αποτελούν μειονότητα, συνεχώς αυξανόμενη, στα Γερμανικά Πανεπιστήμια. Η επαγγελματική εκπαίδευση εκφράζεται με την **ίδρυση ειδικών επιστημονικών ινστιτούτων και σεμιναρίων.**

- **Ομοιότητες**

- Οι εθνικές ανησυχίες των Γερμανών μοιάζουν αρκετά με αυτές των Ελλήνων. Είχαν χαρακτήρα εδαφικό, ενσωμάτωσης, ενοποιητικό και οραματικό.
- Οι παλινδρομήσεις ανάμεσα σε φιλελευθερισμό, εξουσιαστική σκλήρυνση και διοικητικό συγκεντρωτισμό παρατηρούνται σε Γερμανία και Ελλάδα.
- Η ανάγκη να παραχθούν από το Πανεπιστήμιο κρατικά στελέχη.

- **Διαφορές**

- Αριστοκρατικός χαρακτήρας του γερμανικού Πανεπιστημίου.

Συμπερασματικά

Το ελλαδικό Πανεπιστήμιο ακολούθησε το γερμανικό πανεπιστημιακό πρότυπο όχι αποκλειστικά, αλλά κατά κύριο λόγο.

Βαλκανικά Πανεπιστήμια

Σερβία

- 1830: αυτόνομο κράτος
- 1878: ανεξάρτητο κράτος
- 1905: το πρώτο Πανεπιστήμιο στο Βελιγράδι (Φιλοσοφία, Δίκαιο, Τεχνικές Επιστήμες).
- 1919: περιλαμβάνει Θεολογία, Ιατρική, Γεωπονία, Φαρμακευτική, Οικονομικά.

Βουλγαρία

- 1888: Σόφια (Σχολείο παιδαγωγικών διαλέξεων στην ιστορία και στη φιλολογία).
- 1889: μετονομάζεται σε Ανωτέρα Σχολή (έχει 2 Τμήματα: Ιστορίας-Φιλολογίας και Μαθηματικών-Φυσικής).
- 1892: προστίθεται Νομικό Τμήμα.
- 1904: ονομάζεται 'Πανεπιστήμιο'.

Ρουμανία

- Απέκτησε Πανεπιστήμια πριν από την ανεξαρτησία της.
- 1860: [Ιάσιο=πόλη με εκπαιδευτική παράδοση/ πρίγκιπας N. Μαυροκορδάτος] Νομική, Θεολογική, Φιλοσοφική και Φυσικομαθηματική.
- 1864: Βουκουρέστι (Νομική, Φιλολογία, Φυσικομαθηματική) και σταδιακά Ιατρική (1869), Θεολογική (1884), Κτηνιατρική (1921), Φαρμακευτική (1923).

Αλβανία

- 1957: Πανεπιστήμιο των Τιράνων

Τουρκία/ Οθωμανική Αυτοκρατορία

- 1863: Κωνσταντινούπολη
- 1887: Ιδαδιέ (Idadiye) Θεσσαλονίκη
[προπαρασκευαστική Σχολή Διοικητικών
Υπαλλήλων].
- 1908: Νομική Σχολή [Θεσσαλονίκη]

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Φλωρεντία Αντωνίου
Θεσσαλονίκη, χειμερινό εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

